

ΕΙΣ ΣΤΗΛΑΣ ΜΑΡΜΑΡΩΝ

Ὁ γράφων εἰς τὴν στήλην αὐτὴν εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ εὐχηθῆ πολὺ πρὸ τῆς Τετάρτης Αὐγούστου τοῦ 1936 τὴν δικτατορίαν. Λέγει «ἀτύχημα», διότι, πράγματι, δι' ἓνα ἐλεύθερον ἄνθρωπον τοῦ ὁποίου ἐπάγγελμα εἶναι ἡ διαχειρίσις τῶν ἰδικῶν του ἐλευθεριῶν καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ, ἀτύχημα εἶναι καὶ συμφορὰ καὶ κατάντημα νὰ εὐχεται ὁ ἴδιος ν' ἀποκτήσῃ φέμωτρον καὶ νὰ φορῆ χειροπέδας. Ἄλλ' οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι. Πρὸ ἐτῶν ἡ ἐλευθερία τῆς ψῆφου, τὴν ὁποίαν ἐξεπροσώπησε κάποτε καὶ ἡ ἐπιταγὴ μιᾶς πλουσίας κυρίας πρὸς τὴν Τράπεζαν τῆς διὰ τῆς ὁποίας μετεβιβάζοντο αἱ ψῆφοι ἐξ χιλιάδων προσφύγων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον ὑποψήφιον, ὁ κοινοβουλευτισμὸς, ὁ ὁποῖος κατηγάλλεκε τὰ πολῦτιμα ἡμερονύκτια τῆς ἀσθενούσης Ἑλλάδος εἰς ἀχρήστους λογοκοπίας, ἡ ἐλευθεροτυπία, ἡ ὁποία ἔφθασε μέχρι τοῦ νὰ παραδώσῃ τὸν τόπον ὀλόκληρον εἰς τοὺς ἐκβιασμοὺς ἑνὸς ρυπαροῦ ἐντύπου κυκλοφοροῦντος εὐρύτατα χάρις εἰς τὴν σκανδαλοθηρίαν αὐτῶν τῶν ἐκβιαζομένων, καί, ἐπὶ τέλους, ὅλων αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν λαμπρὰ προϊόντα, ἡ κοινὴ κακοδαιμονία, ἡ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας καὶ πρὸ παντὸς τὴν νεότητα ἐπικίνδυνος ἐπικράτησις τοῦ κομμουνισμοῦ, καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ Κράτους ὅπως ἐπιβληθῆ, καὶ ἡ φτώχεια μας, καὶ ἔπειτα ἡ Ἀπόπειρα, ὀπίσω ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐσύρето ἐπὶ δύο ὀλόκληρα χρόνια ἡ παραπαίουσα Ἑλλάς, καὶ τὸ κίνημα τῆς 1ης Μαρτίου, τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς τῆς γενικῆς

ἀναρχίας τὴν ὁποίαν ἀπέδειξε, ἀπέδειξε καὶ τὴν θλιβερωτάτην πτωχείαν τῶν Ἐνόπλων, τότε ἀόπλων, Δυνάμεων, καὶ ἡ κωμικὴ εἰς ἐνθουσιασμοὺς καὶ τραγικὴ εἰς αἵματα καταστολὴ του, καὶ μετὰ τοῦτο —τὴν ἐνθυμεῖσθε;— ἡ μεγάλη ἀπόφασις τοῦ Κράτους ὅπως ἀναστηλαθῶν τὰ ἐρείπια καὶ βαδίσῃ νέον δρόμον ὁ τόπος, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη διὰ τῆς ἐξῆς μῆνης πράξεως: Τοῦ διορισμοῦ ἑνὸς μακροκομματάρχου ὡς ὑφυπουργοῦ τῆς Συγκοινωνίας, ὅλα αὐτὰ —καὶ πόσα ἄλλα ἀκόμη!— εἶχον πείσει κάθε τίμιον ἄνθρωπον ὅτι, δυστυχῶς, οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι: Ἐπρεπε αἱ ἐκ τῶν κάτω δυνάμεις, αἱ διαφθαρεῖσαι, αἱ παραδοθεῖσαι εἰς κρόνια καὶ ἀκολασίαν, αἱ παρεξηγησασαὶ τὴν ἀποστολὴν των, ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσουν ὑπὲρ μιᾶς δυνάμεως ἐκ τῶν Ἄνω, ἡ ὁποία νὰ ἐπιβληθῆ καὶ νὰ σώσῃ.

Εἰς τὰ πρῶτα τῆς βήματα ἡ δυνάμις αὐτὴ ἦτο μοιραῖον νὰ συναντήσῃ, πρῶτον θῦμα, τὴν στήλην αὐτὴν καὶ τὸν γράφοντα: Δὲν θὰ εἶχε πλέον τὴν χαρὰν νὰ γράφῃ κάθε πρωὶ τὰς γνώμας του, νὰ ὑπερασπίζεται, νὰ κατηγορῆ, νὰ ἐλέγξῃ, νὰ ἐνθουσιάζεται, νὰ εἶναι —κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ἔκφρασιν— «εἰς τὰς ἐπάλξεις» ἀλλ' εἰς τὴν βίαν τῆς συναντήσεως ἐκείνης, τῆς πρώτης, ἂν πρὸς στιγμὴν ἐξενίσθη, ἔπειτα παρεδόθη προθύμως: Ἦσθάνετο ὅτι ΕΠΡΕΠΕ. Ὅτι πέραν ἑνὸς ἐπαγγέλματος, μιᾶς ἐργασίας, ἑνὸς κεφιοῦ, ὑπῆρχε τὸ γενικὸν καλὸν τῆς Πατρίδος, ὅτι ἡ θυσία του ἀπέναντι τοῦ μεγέθους τῆς ὠφελείας ἦτο μικρά.

Ἄλλὰ μήπως ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος μάλιστα γύρω μας, αὐτὸ μόνον διδάσκει; Ὅτι πρέπει εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐθνικῆς, νὰ θυσιάζωνται αἱ ἐλευθερίαι τοῦ πλήθους καὶ ὅτι εἰς αὐτὰς τὰς μεγάλας ὥρας τῆς κρίσεως πρέπει τὰ ἡνία τοῦ Κράτους νὰ τὰ κρατῆ εἰς ἄνθρωπος ἰσχυρὸς καὶ ὄχι ἐσμὸς δημοκόπων; Μὴ πρὸ παντὸς δὲν μᾶς παραδίδει ὡς δίδαγμα χρῆσιμον τὴν ἀπὸ τοῦ Μαΐου καὶ πέραν τραγικὴν ἱστορίαν τῆς μεγάλης χώρας ἢ ὁποία ἐγέννησε, ὑπὸ τοὺς ἐνθουσιαστικὸς ἤχους τῆς Μασσαλιώτιδος, τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου, καὶ προσπαθεῖ τώρα νὰ καταργήσῃ τὴν πηγὴν τοῦ κακοῦ, τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου, διὰ ν' ἀναζήσῃ;... Ἄλλὰ καὶ ἡ μεγάλη πατρίς τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ μὴ δὲν ἔρριψε μίαν νύκτα, μαζί με τὰ συρματοπλέγματα καὶ τὰς νάρκας, καὶ αὐτῶν τῶν Ἐλευθεριῶν τὴν οὐσίαν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ προστατεύσῃ ἑαυτὴν κατὰ τὰς ὥρας τῆς σκληρᾶς ἀγωνίας;...

*
* *

Τὰ ἐπιχειρήματα εἶναι τόσον πολλὰ, ἢ σύγχρονος Ἱστορία διδάσκει τόσα, καὶ τόσα εἶναι τὰ γύρω μας ὀφθαλμοφανῆ, ὥστε τὸ σημερινὸν Κράτος θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ ἔχη οὔτε ἓνα ἐχθρόν, οὔτε ἓνα ἀντίπαλον, οὔτε ἓνα ἀντιφρονούντα. Ἐν τούτοις, ἔχει. Ποίους; Πολὺ δικαίως, πρῶτους τοὺς ἀνθρώπους τῶν ὁποίων κατήργησε τὸ ἐπάγγελμα. Εἰς ἓξ αὐτῶν ἔλεγε κάποτε εἰς τὸν γράφοντα:

— Εἶναι σὰν νὰ ἔχω βγῆ τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ σπῆτι μου καὶ με πιάσῃ ραγδαία βροχή. Ἐσὺ ἔρχεσαι, βλέπεις τὸ χάλι μου καὶ με σταματᾶς καὶ θέλεις νὰ μοῦ

ἐξηγήσῃς ὅτι αὐτὴ ἡ βροχὴ εἶναι χρυσὸς διὰ τὴν γεωργίαν...

Βέβαια, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος εἶναι ὅλη ἡ γῆ ἢ ὁποία ἔχει σπαρῆ, ἢ ὁποία διψᾷ, ἢ ὁποία περιμένει τὴν εὐλογίαν τοῦ οὐρανοῦ διὰ ν' ἀποδώσῃ, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἢ τσάκισις τοῦ παντελονιοῦ. Σεβαστὴ. Ἄλλ' ἀξίζει νὰ θυσιασθῆ εἰς τὴν εὐθυγραμμίαν τῆς ὀλόκληρης τῆς Ἑλλάδος ἢ ἐσοδεῖα;

Πολιτευταί, κομματάρχαι, ψηφοσυλλέκται, ψηφοφόροι, ὅλη ἡ ἄλυσος τῆς συναλλαγῆς, ἢ ὁποία διεσπάσθη τὴν Τετάρτην Αὐγούστου, ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι εἶχον αὐτὸ πρὸ παντὸς τὸ ἐπάγγελμα, τὴν ἀθέμιτον ἐμπορίαν τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ, εἶναι, καὶ θὰ μείνουν, εἰς τὸ περιθώριον, εἰς μίαν γωνίαν τοῦ τόπου, σιωπηλοὶ ἀντίπαλοι τῆς ἐπελθούσης Μεταβολῆς. Ὀλίγοι πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ὀλιγώτεροι χθές, ἐλάχιστοι τώρα, δὲν πρόκειται με τὰς μεμψιμοιρίας των νὰ ταράξουν οὔτε τὸν ρυθμὸν με τὸν ὁποῖον βαδίζει τώρα τὸ Κράτος, οὔτε τὰς ἰαχὰς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν ὁποίων ἀκούομεν τὸν ἀντίπαλον. Αὐτοὶ θὰ μείνουν στῆλαι ἀλάτων, ὅπως ἡ συμβία τοῦ Λώτ, στρέφοντες πάντοτε πρὸς τὰ ὀπίσω τὰ βλέμματα των διὰ νὰ ἀντικρύζουν τὴν καταστροφὴν τῶν ἄλλοτε Σοδόμων καὶ τῶν Γομόρρων, καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς θὰ βαδίσῃ Ἐμπρὸς με μουσικὰς καὶ με ἐμβατήρια, με πτερὰ καὶ σημαίας, με πρωτοπόρον τῆς τῆς Νεότητος, με δύναμιν τὴν Ἐλπίδα, καὶ Ὀδηγόν τῆς ἓνα ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀντηγεῖ τώρα ὡς παλμὸς ἐθνικὸς εἰς πᾶσαν καρδίαν, διὰ νὰ γραφῆ ἀργότερα — πολὺ ἀργότερα, ὅπως εἶπε κάποτε συμπαθέστατος δῆμαρχος — εἰς στήλας μαρμάρων...

Διὰ τοῦτο, εὐθὺς ἀμέσως, ἐνῶ ἐβόα γύρω του ὁ κόσμος τῶν ἀντιπάλων τῆς ἐν τῷ λίκνῳ Μεταβολῆς, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐμβρύου θνησιγενοῦς, ὅτι θὰ ζήσῃ ὅσον τὰ ρόδα, καὶ ἐνῶ ἐδίδοντο εἰς τὸ βρέφος ἡμέραι ζωῆς αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε ὑπερέβαινον τὸ ἑξάμηνον, ὁ γράφων, λησμονήσας τὰς χειροπέδας, ἐδήλωσε: "Ὅτι εἶναι συνυπεύθυνος, σύμμαχος καὶ συνεταῖρος τῆς Καταστάσεως.

Τώρα, τὸ ὁμολογεῖ, ὅτι ἐκείνη ἡ πρᾶξις του ἦτο τότε ἱπποτισμός. Ἀφοῦ εἶχεν εὐχηθῆ νὰ ἐγίνετο ὅ,τι ἔγινε, ἀφοῦ εἶχεν ἐξωθήσει καὶ ἄλλους καὶ αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἦτο τότε ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς κοινοβουλευτικῆς Κυβερνήσεως νὰ καταργήσῃ τὸ Κοινοβούλιον, ἔπρεπε τιμίως νὰ ἀναλάβῃ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἔργων του τὰς εὐθύναις. Ἀλλὰ τί ἄραγε θὰ ἐγίνετο κατὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας;... Ἡ ἰδέα τῆς δικτατορίας, ἐφ' ὅσον τὴν εὐχεται κανεὶς, ἐφόσον τὴν συνιστᾷ, ἐφ' ὅσον ἐργάζεται πρὸς ἐπικράτησίν της, ὁμοιάζει μὲ λίθον τὸν ὁποῖον κρατεῖ κανεὶς εἰς τὰ χέρια του καὶ τὸν σφίγγει καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ τὸν ἐκσφενδονίσῃ εἰς τὸ κενόν. Ἡ δικτατορία ὅμως, τὸ γεγονός, εἶναι ὁ λίθος ὁ ὁποῖος ἐξέφυγε καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἔχει πλέον οὐδεὶς οὐδεμίαν ἰσχύν. Τί θὰ ἐγίνετο λοιπὸν τὰς ἐπομένας ἡμέρας; Τίνων θὰ ἔθραυεν ὁ λίθος τὰς κεφαλὰς; Θὰ ἐγίνετο ἄραγε στόχος του καὶ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος τὸ στήθος, ἢ μετὰ μίαν εὐτυχῆ διαδρομὴν θὰ ἐπιπτε κάπου εἰς μίαν γῆν ἀπηλλαγμένην ἀκανθῶν καὶ τριβόλων διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θεμέλιον νέας Ζωῆς;...

*
* *

Ἄλλ' ἐπέρασαν τέσσαρα ἔτη καὶ τὰ τέσσαρα αὐτὰ ἔτη ἀπέδειξαν ὅτι οἱ πρῶτοι φόβοι ἦσαν ἄδικοι, ὅπως ἦσαν ἀδικαιολόγητοι οἱ ἱπποτισμοί. Ὁ λίθος, μετέωρον, διέγραψε φωτεινὴν καὶ τιμίαν τὴν τροχίαν του. Ἡ δικτατορία ἐξεκαθάρισε, ἐτόνωσε, ἀνέπλασε καί, χωρὶς σκληρότη-

τα, χωρὶς ἐκτελέσεις, χωρὶς αἵματα, χωρὶς στρατόπεδα ἠττημένων καὶ πλήθη θυμάτων, ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα. Δὲν τὴν ἔσωσε;... Ὅσοι ἔχουν τὴν διάθεσιν νὰ μᾶς ἀπαντήσουν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχε τίποτε καὶ ἦτο περιττὸν νὰ σωθῆ, ἀνταπαντῶμεν ὅτι, ἀνεξαρτήτως παντὸς ἔργου της ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἀνεξαρτήτως τοῦ πλήθους τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ της, τὰ ὁποῖα παρακολουθεῖ καθ' ἡμέραν εἰς ἀριθμοὺς τὸ κοινόν, ἀνεξαρτήτως Κομμουνισμοῦ, Ἐξοπλισμῶν, Ἀμύνης, Προνοίας, Γεωργίας, Ναυτιλίας, Νεολαιῶν, ἂν δὲν ὑπῆρχε δικτατορία, θὰ ἤμεθα τώρα εἰς τὸ Νάρβικ. Εἰς τὸ Νάρβικ ἢ εἰς τὸν στρατὸν τῆς Συρίας τοῦ Βεϋγκάν, ἢ εἰς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον, παράδοξοι ἀλεξιπτωτισταὶ τῶν ὁποίων τὸ ἀλεξιπτωτον θὰ ἐφούσκωνε ὁ ἀνεύθυνος ἐνθουσιασμός τῶν πεζοδρομίων.

Ναί, αὐτὰς τὰς ἡμέρας, τὰς ἐζήσαμεν καὶ τὰς ἐχορτάσαμεν οἱ δημοσιογράφοι τοῦ 1916. Εἶδομεν νὰ μεταφέρουν ἐδῶ αἱ δύο προπαγάνδαι δημοσιογραφικὸν χάρτην καὶ πιεστήρια καὶ λινοτυπικὰς μηχανὰς καὶ εἶδομεν νὰ ἐγείρωνται μέγα ἰδιωτῶν, ἐκεῖ ὅπου ἐσκορπίζοντο ἐρείπια ἔθνικα καὶ νὰ σύρεται ὁ τόπος ὑπὸ ξένας σημαίας εἰς ἐσωτερικοὺς διχασμοὺς καὶ ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἐκστρατείας ὀλέθρου. Ναί, τώρα, εἰς τὰ 1940, θὰ ἤμεθα εἰς τὸ Νάρβικ. Πρὸ ἔτους μόλις, πολιτευταί, ἀδυνατοῦντες νὰ πεισθοῦν ὅτι δὲν εἶναι, προέβησαν εἰς διαβήματα ὅπως ταχθῶμεν ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρῶν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μιᾶς ἐκ τῶν δύο παρατάξεων. Καὶ πρὸ ἡμερῶν, ἄλλοι, ἰδιῶται, συζητήσαντες ἐπὶ τοῦ θέματος πολὺ καὶ μετὰ καφέ, ἐζήτησαν νὰ ταχθῆ ἀμέσως ἡ Ἑλλάς μετὰ τοὺς ἄλλους. Μὲ τὸν κοινοβουλευτισμὸν θὰ εὐρίσκετο ἡ Ἑλλάς εἰς τὸ Νάρβικ, μετὰ τὴν δικτατορίαν εὐρίσκονται αὐτοὶ — πέντε δέκα ἄνθρωποι — εἰς τὰ νησιά. Δὲν εἶναι μεγάλη ἢ διαφορὰ καὶ μικρὰ ἡ ζημία;...